

gaan ons ver-
lich verborgen
is hebben van

even.
an ongewoons,
want het tref
reeds herkend.
t met visschen

ekend, leer mij
urheid, en leer
eils".

v. A.

EVEN

ten wensch van
heb ik besloten,
res, al kan ik ze
rloofd lijkt, toch
en innemen, dan
was. Te gereeder
dat de klachten
ten, en derhalve
n" (gelijk ze be-
lgemeen is. Zon-
zullen we in dit
jden; wat inzake
dierna volgen, in
K. S.

sterven. (L)

u toe de gere-
een in-dringer,
geen zonde zou
ed niet „ingeko-

s dood behoort
eld alle uitgang
andeling tot de
tge programma
en vele geweest
leven, het sterf-
aakt hebben. In
r op dit punt
van het „lijden"
n voorgedragen,
ort willen aan-

p dit punt zich
in de z.g. exis-
ginnen met den
erband wel het
1: den filosoof
lezer niet ver-
xistentie-filosofie
ver voeren.

ekend geworden
Hij stelt zich
basein" te geven.
zijn voornemen
an dit zijnde is
zijn van telkens
naar het „wat",
nu, kan slechts
anden-zijn", be-
erkrijgt men niet
or van buiten af
s. Op die manier
r Cartesius met
verd aangegeven,
" (Dilthey, Berg-
oorgetrokken is.

al dadelijk af-
ogmatie den-
telijke anthro-
deugt z.i. niet
kent den mensch
rede (logos) be-
der". Maar wat
innen? Niet veel.
leen maar daar-
die dan de „ho-
elke de mensch
lonker en duister
En dan, voldoet
je? Evenmin, zoo
nnis. Zij immers
(laat Ons men-
). Hier nu wordt
an het transcen-
vereld-uit-gaande.
De mensch wordt
lf uit wijst"; hij
wat méér dan
n daareven: een
ezen, concludeert

Zoo begint Heidegger al dadelijk met een aanval op de christelijke dogmatiek. Zij heeft hier z.i. groote schuld. Want zij heeft harerzijds dit element der transcendentie, opgenomen in de anthropologie, ontleend aan uitspraken als van Calvijn, waar hij zegt, dat de eerste toestand van den mensch (in het paradijs) zich zoo heerlijk onderscheidde door de uitnemende gaven, hem verleend door God; opdat nu zijn redelijkheid, zijn inzicht, wijsheid en oordeel niet alleen genoegzaam zouden zijn tot het leggen van de hand aan het roer van het schip, dat de zee van dit tijdelijk leven had te bevaren, maar ook, opdat hij daardoor zou „opklimmen" (transcendeeren) tot God en de eeuwige gelukzaligheid.

Nu merken we in het voorbijgaan op, dat Heidegger hier Calvijn misverstaat. Calvijn handelt hier over het feit, dat God de ziel des menschen van een geest voorziet, opdat hij met behulp daarvan het goede van het kwade, het „snoode" van het „kostelijke" zou kunnen onderscheiden, en onder de leiding van het licht, dat hem in zijn geest geschonken was, zou kunnen zien, welke wegen hij in te slaan, en welke hij te ontvlieden had (dit principe is dan te vergelijken met het „hégemonikon" der filosofen). Aan dit eerste principe voegde God dan nog als tweede den wil toe, die de kénis tusschen goed en kwaad te doen heeft. Zoo zijn dan deze beide tezamen de hierbovenbedoelde „uitnemende gaven", welke Heidegger is zijn citaat vermeldt. Door die „uitnemende gaven" klijmt de mensch dan, volgens Calvijn, op tot God en de zaligheid.

Het is alles wel, — alleen maar: dit alles is toch wel wat anders dan bij Heidegger en andere filosofen het lastige woord „transcendere", of „transcendeeren" beteekent. We zwijgen nu maar erover, dat in de besproken plaats de tekst zelf niet heeltemaal zeker is; genoeg zij, eraan te herinneren, dat in de Fransche vertaling het woord „transcendeeren", uit de latijnsche lezing, wordt weergegeven met: „parvenir": „pour parvenir iusques à Dieu, et à parfaite félicité". Een bewijs, dat onze vertaling van daareven: „opklimmen" tot God, „geraken tot God" enz. wel juist is. En dit „opklimmen tot God" is heel iets anders, dan het filosofische „transcendeeren". Want uit Calvijn's verdere beschouwingen — hij geloof immers het paradijsverhaal als historisch betrouwbaar mededeeling omtrent een feitenreeks — blijkt, dat hij met dit „tot God en de zaligheid geraken" bedoelt: een komen van den mensch uit zijn begin-staat tot zijn volkomen staat, een geraken van den eersten staat, — waarin sterven en zondigen nog mogelijk zijn, en daarin nog gegeten en gedronken en getrouwd wordt, tot dien anderen definitieven staat, waarin dit alles niet meer geschiedt, waarin zonde en dood niet meer optreden kunnen, en de mensch derhalve dichter bij God leeft, in de zaligheid, dan aanvankelijk hem ver-gund was. Van een „über sich hinauslangen", een boven-zichzelf-uitreiken, van een boven-zijn-eigen „regionen"-uit-komen, is dus geen sprake als Calvijn het heeft over den tot God en zaligheid „transcendeeren" mensch. Het is juist andersom: dit „parvenir iusques à Dieu", etc., behoort tot zijn eigenlijke, in zijn schepping zelf hem mogelijk gemaakte gaven: als hij maar zichzelf-blijft, d.w.z. — want de term is ietwat gevaarlijk — als hij binnen de perken blijft, die God hem stelde, en in gehoorzaamheid aan Gods wet den hem als Gods maaksel gegeven scheppings-aanleg trouw bewaart, en zuiver houdt, dan komt hij dichter bij den troon Gods, de diastase wordt minder en de zaligheid wacht hem ten volle. Dat is dus geen „transcendeeren" in wijsgeerigen zin; het is heel natuurlijk een blijven-in-het-zijne, een afwandelen van den weg, die op hetzelfde niveau ligt, in hetzelfde „vlak" als zijn aanvankelijke heerlijkheid in het paradijs.

Wat Heidegger over den bijbel opmerkt, is niet veel, en wordt slechts terloops opgemerkt. Toch hebben wij er even op geattendeerd. Het is immers niet zonder betekenis, dat op dit punt, waar het debat eigenlijk op vast zit, Heidegger zoo heel gemakkelijk zich afmaakt van de bijbelsche probleemstelling. Feitelijk heeft hij de zaak precies op den kop gezet. De Schrift zegt: de dood is een indringer; als de mensch den hoogmoed van het „transcendeeren-willen" (in den zin van: boven zijn bindingen willen uitkomen) blijft verwerpen, en als hij blijft in het zijne, dan zal hij niet sterven. Oorspronkelijk is niet de dood, doch alleen de mogelijkheid van den dood begeleidend verschijnsel van zijn intree in het leven; en naarmate hij den hoogmoed van het „transcendeeren-willen" meer en meer vernijdt, naar die mate zal elke volgende geboorte (in een zondeloze wereld) minder en minder die stervensmogelijkheid tot accompagnement hebben. Net zoolang, totdat er geboorten komen in een wereldstadium, waarin het niet-meer-sterven-kunnen is vastgelegd in het verbonds-hoofd Adam. Derhalve leert de Schrift, dat voor den „in het zijne gebleven" mensch juist nimmer de dood een pendant van 'leven worden kan. Indien ooit het sterfbed pendant der wieg zal worden, dan is dat krachtens een later afgekondigde beschikking Gods; niet krachtens zijn scheppingswoord. Het is krachtens de straf op de

zonde; niet uit kracht van hetgeen „van den be-ginne" den mensch „gezet" is.

Heidegger heeft dus een groote vergissing begaan. Hij is zelf gewoon, het leven en de dingen te bekijken, zóó, als ze zich voordoen, zonder van te voren meegebrachte begrippen en theorieën. En nu denkt hij, dat Paulus en Calvijn en de Schrift dat ook zoo doen. En wij eveneens, met onze „christelijke" anthropologie. Het is juist andersom. Calvijn bespreekt in zijn exegese van Gen. 1:26 de anthropologie aangaande den eersten mensch (den paradijsmensch) in geloof aan geopenbaarde waarheid; en wat hij dan later met ons allen „voorhanden" vindt — óók de begeleiding van de wieg door de doorkist —, dat beziet en verklaart hij alleen onder ongebroken inachtneming van wat van boven af geopenbaard is.

• • •

Intusschen, al heeft Heidegger de christelijke theologie en dogmatiek op dit punt geen oogenblik begrepen, en de anthropologie zóó aangevat, dat voor een eigenlijke hamartiologie (leer omtrent de zonde) de plaats bij voorbaat opgebroken is, toch is dat de eigenlijke reden niet, waarom hij onze belangstelling verdient. Hij zelf immers oordeelt, dat het voor zijn denken niet veel er toe doet, of Martin Heidegger de christelijke theologie nu goed verstaat en interpreteert, ja, dan neen. Uitdrukkelijk verzekert hij, dat men ook te bedenken heeft, dat zijn eigen interpretatie van leven en werkelijkheid van iederen dag nog wel heel wat anders is dan de beschrijving van een z.g. primitieve trap van bestaan. Kennis van zulk een primitieve periode kan men h.v. door ethnologisch-anthropologisch onderzoek verkrijgen. Het „alledaagsche" wordt niet gedekt door het „primitieve". Het bestaan van elken dag in ons leven, gelijk het in een bepaalde periode „reilt en zeilt", is een bepaalde zijnswijze van het bestaan, óók, ja juist dan, wanneer dit zich beweegt in een hoog-ontwikkelde, sterk gedifferentieerde cultuur.

Heidegger's analyse van het „Dasein" dient dan ook te worden losgemaakt van onze theologische resultaten, of die van anderen, als men hem zijn zin wil geven. Met nadruk waarschuwt hij er-tegen, dat men zijn filosofische constructies zou verwarren met theologische. Dat geldt ook op ander terrein, b.v. als het gaat over de schuld-kwestie. Ook het begrip van „schuld-zijn", welk begrip bij Heidegger onophoudelijk dienst moet doen, dient volgens zijn verzekering scherp te worden onderscheiden van wat in de christelijke leer omtrent een „gevallen staat" (tegenover een „staat der rechtheid") wordt volgehouden. De schuld, die in de christelijke dogmatiek wordt gepredikt (erschuld, verplichting tot straf e.d.) is een werkelijke schuld van geheel eigen karakter. Van deze schuld wordt getuigd in bronnen, die den filosoof als zoodanig, niet aangaan. De existentiële analyse der schuld (de bepaling van wat schuld is volgens de wijsgeerige methode van Heidegger) gaat dan ook geheel en al om dit alles heen. Deze analyse bewijst evenmin iets vóór, als iets tegen de mogelijkheid der zonde, zoo verzekert Heidegger.

Om te weten, wat Heidegger wil, zal men dan ook met dergelijke waarschuwingen van hem zelf te rekenen hebben. Met zijn analyse van het „Dasein" bedoelt Heidegger de theologische probleemstelling onaangeroerd te laten.

Toch zal de Schriftgeloovige van gereformeerden huize zich bij voorbaat verzekeren, dat Heidegger het wel zoo bedoelen kan, maar dat het hem niet gelukken zal, de klip der theologie te omzeilen. Want filosofie en theologie en anthropologie hebben alle te maken met de Schrift, en ook alle met de belijdenis. En daardoor komt het, dat Heidegger's anthropologie en werkelijkheidsanalyse uitgaat van grondgedachten, en voert tot consequenties, die met de Schrift, met Genesis 3 en Romeinen 5, en al wat daaromheen staat, rechtstreeks strijden.

K. S.

De C.D.U. en het besluit der Synode.

Menigeen heeft zich misschien reeds afgevraagd, hoe men in de kringen van de C.D.U. reageeren zou op het jongste besluit van de Gener. Synode der Geref. Kerken betreffende het lid-zijn van deze organisatie.

Heel bemoedigend zijn de eerste uitlatingen niet. In verantwoordelijke kringen schijnt men vast besloten, de tegenstand tegen dit besluit niet op te geven. In de „Christen-Democraten" van 20 Maart j.l. vindt men althans een bespreking van het rapport inzake de N.S.B. en de C.D.U., van de hand van den heer van H(ouden). Wij willen enkele aantekeningen bij dit artikel maken. Het stuk, dat tot titel voert: „Beneden Peil" vangt als volgt aan:

„Van de ongeveer 370 bladzijden, die de Acta van de Gener. Synode der Geref. Kerken telt, beslaat het rapport omtrent de C.D.U. er ruim... één! Wie ter wille van dit rapport de vrij dure acta heeft aange-schaft, moet zich wel heel erg bekocht gevoelen. Want de geringe kwantiteit wordt geenszins goedge maakt door de kwaliteit. Wie het rapport leest, moet wel tot de conclusie komen: het peil van een derde-rangs A.R. blaadje. En dat kennen wel! De inhoud van het rapport is niet alleen oppervlakkig en onbenullig, maar staat ook met oprechtheid en waarheid op zeer gespannen voet."

(Zie vervolg op blz. 222.)

Het paleis van den Slaap.

Lang na middernacht bereikte ik het mooie witte paleis van den Slaap. In de avonduren hadden zijn groote toegangsdeuren zich in kalme regelmaat voor de binnensroomenden geopend. Eerst waren kinderen de witte hallen ingestapt. Sommigen vrijwillig, met pop of prentenboek vredig-blij in den arm, anderen bij het oor gevoerd of aan den arm gepakt. Weinig later waren de ouden van dagen binnengestrompeld, een kruik in den arm inplaats van een pop. Een paar uur later kwamen de abonne's van klokke tien met dien vasten pas, die het voorrecht is van een regelmatig leven. Tusschen elf en twaalf golfde onafgebroken een lange file van menschen naar binnen. Harde werkers, pretmakers, reizigers, maar allen blij, dat de dag er op zat.

Toen vielen te middernacht de bronzen deuren in het slot.

Ik was te laat gekomen om vóór het officieele sluitingsuur binnen te kunnen zijn. Mijn weg had mij dien dag gevoerd over een eindeloos zandpad en slechts met groote moeite schoven mijn voeten nog vooruit. Bovendien had men mij in een dorpje, waar ik doortrok en verkwikking had meenen te vinden, onvriendelijk bejegend. Deze onheuschheid had mijn hoofd gebogen en steeds vermoeider en loomer schoof ik over den weg. Eindelijk had ik een koffer met zorg te dragen, dien ik bij elken boom van de eene hand in de andere liet wisselen en die bij elken stap zwaarder scheen te worden. Trots alles koesterde ik hoop nog ter rechter tijd op de plaats van bestemming te zullen aankomen. Maar helaas het mocht niet zoo zijn.

Mistroostig zette ik mijn koffer neer en voegde mij bij de kleine groep laatkomers. Ik was op de hoogte van den nachtdienst in het paleis van den Slaap. Op onregelmatige tijden zou zich een klein poortje openen. Het zou slechts enkele seconden open blijven. Alleen wie met een vaartje naar binnen wist te dringen, had een kans! Maar mijn spieren weigerden mij den dienst, mijn zware koffer belemmerde mijn bewegingen. Zoo zag ik mij keer op keer de kans ontaan om de koude nachtlucht te mogen verwisselen met den vrede binnen de witte muren.

In de nabijheid van het paleis van den Slaap bevonden zich priëlen. Handige speculanten hadden deze aangelegd. Er was er één dat „de drui-ventros" heette. Een ander droeg den naam: „De gestolen wateren zijn zoet". De gasten, die er vertoefden, zagen des avonds zeer rood en des morgens zeer bleek. Des nachts waren zij zeer luidruchtig, maar des morgens somber en stil. Ik wist aan hun verleiding te ontkomen. Ook bevond zich in deze omgeving een kapel, van ruwe boomstammen opgetrokken. Boven de deur was de tekst uitgesneden: „Des nachts zal mijn lied bij mij zijn". Vroeger had ik hier meermalen den nacht doorgebracht. Maar ditmaal was mijn geest te zeer neergebogen. Ik legde mij onder een boom, den koffer plaatste ik als een peluw onder mijn hoofd. Zoo wilde ik den morgen afwachten, luisterend naar het huilen van den wind. En uit mijn ziel rees de oude verzuchting op: „Al zijn dagen zijn smarten en zijn bezigheid is verdriet, ook des nachts rust zijn hart niet".

Hoe lang ik gelegen had, weet ik niet, toen ineens een vriendelijke gestalte mij naderde. Een melodieuze stem zeide: Volg mij! Meteen had hij mijn koffer opgenomen; hoe licht scheen die in zijn hand! Wij naderden het paleis van den Slaap en gingen door de poort van den droom naar binnen. Stilzwijgend bracht mijn gids mij naar een ruim en luchtig slaapvertrek. Bij de deur nam hij afscheid van mij met den groet: Hij geeft Zijn beminden den slaap! Ik dacht niet te kunnen slapen, maar legde mij gehoorzaam neder. Nieuwsgierig zag ik rond, de witte muren droegen als eenig opschrift een wandspreuk. Daarop las ik deze woorden: Denk aan Hem! Zoodra mijn oogen op deze spreuk vielen, ontspanden zich mijn vermoeide spieren. Mijn geprikkelde hersenen kwamen tot rust. Als muggen in het kaarslicht verbrandden al mijn grieven in het licht van deze woorden. Mijn hand greep het hengel van den koffer, die naast mijn bed stond en zie, deze was zoo licht als een veer!

Een onbeschrijfelijk gevoel van vrede maakte zich van mij meester. Ik vergat alles en viel in een verkwikkenden slaap....

Aan alle vermoeide werkers, aan alle penning-meesters met ledige kassen, aan alle zwoegers onder een zware taak, draag ik deze verdichting op.

Denkt aan Hem! en uw last wordt zoo licht als een veer!

N. B.